

ليکوالي املاء او انشاء

Ketabton.com

گل پیا چیا الفت

فهرست

سر ليك:	مخ:	سر ليك:	مخ:
دوه دهقانان	۲-۱	ډار	۱۳-۱۲
دوه جنـزې	۲	حقيقت	۱۳
مليت او ملي اسـتقلال	۵-۳	زما نظر	۱۴-۱۳
ملي يـووالی	۷-۵	عشق او هوس	۱۶-۱۵
ژوند	۸-۷	مضـراحتياط	۱۸-۱۷
مترقي ژوند	۹-۸	حاکمانوتـه وايـم	۱۹-۱۸
د خلکـو نظر	۱۱-۹	میلونـر خـيرات خـور	۲۰
د حق اظهـار	۱۱	گـرانـه ليکوالـه!	۲۲-۲۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دوه دهقانان

دهقانانو دمنې فصلونه ټول کړه او دکروندې کارونه تمام شوه، هر چا خپله غله کورته وپورته او خپل وابنه يې په حای کړه، دژمي واورې شروع شوې، هر څوک تيارې غلې ته کښېناست نرخونه له پخوانه جگ لارل، د پروري قيمت يوپه دوه شو.

يوه دهقان فکر وکړ چې اوس دقلبې غوايان خپله نيمه بيه په نس خوري او يو پنډ وابنه پنځه روپۍ خرڅېږي، ښه به داوي چې خپل غوايان خرڅ کړم او په وښو خرڅولو هم ډيرې پيسې پيدا کړم چې ژمی تېر شو او پسرلی راغی، بيا به ديوي دپاره غوايان واخلم خپله دهقاني به کوم.

بل دهقان غوايي نه درلودل هغه هم ده غونډې هونښيار اودفکر خاوند و، هغه وويل چې اوس ژمی دی غوايان په نيمه بيه لاس ته راځي نوراشه همدغه اوس غوايان واخلم او پسرلي ته مه کوره، ځکه چې هغه وخت دغه نرخونه نه پاتې کېږي. دا دوه هونښيار دهقانان په سودا کې جوړ شوه او هر يوه دا ومنله چې دغه سودا د ده دپاره سودمنه ده.

په دې سودا کې دواړو خپل عقل اوفکر ښه جنکولی دی، مگر دا يو قمار دی چې وړونکی يې لاندی دی معلوم. انسان که هرڅومره عميق او دقيق فکر وکړي بيا هم د يوه شطرنج باز مثال لري چې ټول فکر يې د قمار په لوبه کې خرڅېږي اوبې دچانس له موافقه لوبه نه شي وړلی، دا دوه دهقانان هم په حقيقت کې شطرنج بازان دي اوهغه چالونه شطرنج بازان يې دآس اوپيل په وړاندې کولو او بېرته کولو کې سنجوي دوي يې دغوايانو په خرڅولو او اخيستلو کې له نظر لاندې نېسي، مگر دومره خبره ده چې دوی له يوه چاله زيات نه شي سنجولی اوفکرونه يې له ابتدا نه انتها ته تجاوز نه کوي هغه يو دوشوکراني ويني، دغوايانو ارزاني نه ويني، دغه بل دغويو ارزاني ته ملتفت دی، دوشو قيمت ته يې پام نه دی.

دغويو خاوند چې خپل غوايي يې په هغه بل خرڅ کړ، هغه مجبور شو دده وابنه هم په گران قيمت واخلي اوخپله کڅوره تشه کړي.

ددوی سودا خو سرونپوه اوس به کوروجې چانس او طالع له کوم يوه سره ملکر تيا کوي او دا بېع دچاپه کټه تمامېږي. په دې انتظار کې څه موده تېره شوه پسرلی لانه وراغلی چې ټاکو راغی او دهقان دواړه غوايان په تېره چورکۍ حلال شوه لومړی دهقان په خپلې هونښيارۍ شکرونه ويستل او ويل يې چې زه پوهېدم چې زنده جان مال، مرگ او درد لري هسې نه چې دڅاروو مرض راشي اولوی تاوان راواوري نوراشه خپل غوايي خرڅ کړه او پيسې نغدي کړه، په کوراو کلي کې به يوه او بل ويل چې دغويو پلورونکی هونښيار و، کټه يې وکړه هغه بل کم عقل و، ځکه يې تاوان وکړ.

هرکله چې دلومړي دهقان هونښيارۍ ټولو ومنله نو هغه بل خپلې ناپوهۍ ته ملتفت شواو کمان يې کاوه چې هغه په رښتيا دغه ورځ ليدله او زه خدای روند اوکون کړم چې له پسرلي نه مې دمخه غوايي واخيستل.

څوورځې چې نورې هم تيرې شوې دلومړی دهقان په کور غدی ولوبده دی کم بخت ووژل شو او پيسې غلو وپورې. داټاکو دغويو له ټاکونه هم بتر و چې هم سر لار او هم مال. په کور کې يې کونډه اويتمان پاتې شول چې خپل خوراک او پوښاک ته حيران و هر چا به ويل چې نغدي پيسې په کور کې ساتل همدغسې کارونه لري، ده غريب دڅاروو مرگ او

درد لیده او خپل مرگ يې نه لیده، دغه وخت دامعلومه شوه چې دویم دهقان یعنی دغویو اخیستونکی تر ده هوسبار و د هغه بلا په مال ولکیده او د ده په ځان شوه اوس نو ده خپل بریت تاوول او ځان ته يې عاقل خان ویلې. دغه وخت پېښو او حوادثو داڅرگنده کړه چې ددهقانانو په پوهه او سنجش کې څه ډیر فرق نه و، دواړه لکه دیوه خره غوړونه برابر و، یوه که دغویو مرض لیده، دتورې شپې غله يې نه لیدل هغه بل چې له غلونه خبرو د غویو مرض ورته نه ومعلوم.

وگورئ: پېښې او حوادث زموږ په قضاوتونو او فیصلو کې څومره دخل لري که ددهقان په کاله غدۍ نه وای لوبدلی هوسباري ترېنه هېچانه شوه ورلی. مگر کله چې غلود ده سر اوما ل ویوره هرچا پرې دې عقل فتوا وکړه. دا ده زموږ پوهه او هوسباري.

دوه جنازې

په یوه ورځ په یوه ساعت کې له یوې شفاخانې نه دوه جنازې راووتلي هغه یو د کم خونۍ په وجه او دابل دفشار خون په سبب مړشوی و د هغه جنازه څلوروتنوپه اوږه را اخیستې وه. د دې بل په جنازې پسې بې حساب لوی او واړه موټرونه روان ؤ.

هغه یوه وینه نه درلوده ځکه مړشو. ددغه بل وینه زیاته شوې او تیزه شوې وه ځکه يې ژوند و نه شو کړای. دوی دواړه مړه شول مگر مرکونه يې یو رازنه و او مرضونه بېل و. یوه د نورو وینې هم ځکلې وې او دینته محتاج و چې ډاکتران يې له وجوده وینه و باسي.

بل ته چا خپله وینه نه وه پرېښې او بې وینې و. یو د افراط او بل دتفریط له لاسه مړشو. هغه چې فقیر او په فقر الدم مړشو د هغه له مرگه دباختر آژانس هېڅ خبر نه شو، ددې بل دمرگ اطلاع اخبارونو په ډیر تاسف اخیستې وه او دجرايدو مخونه يې په ماتم کې تور شوه.

دوی دواړه یو بادار او بل مزدور و څه موده پخوا بساغلی بادار رنځور شوه ډاکتر د مزدور وینه درنځور وجود کې انجکشن کړه، د مزدور قوي وجود کمزوری شو او بادار په لږ وخت کې دهر راز خوراکنونو په زور او دعیاشۍ په وجه په فشار خون مبتلا شو. چېرته چې دغه شان باداري او مزدوري وي دغه شان کارونه کيږي او دیوه په ځای دوه مري.

یو کمزوری کول او بل قوي کول د دواړو په مړنه تما ميږي او دظالم او مظلوم عاقب همدغه شان وي. مونږ دا راز مرکونه طبيعي گڼو، مگر په حقیقت کې قتل او مقاتله ده چې دوی پور ورته ویلی شو. په دغسې مرکونو کې هم قاتل او مقتول شته، مگر زموږ پوليسان او حاکمان پرې نه خبريږي، او داسې معنوي قتلونه له نورو نه دوی ډیر کوي.

دلته دا عادت دی که چا څوک په ټوپک ووېشت یایې په چرو وواوه پوښتنه يې کيږي، مگر که چا دچا ډوډۍ وخوره او هغه له لورۍ مړشو، دغسې قاتل ته سزانه ورکوي. دغه راز مقتول ته څوک شهید هم نه وايي او نه څوک پرې تېي ټري.

په رښتیا چې مونږ ډیر ظاهر بین یواو حقایقو ته نه یو ملتفت. زموږ ډاکتران هم مونږ غوندې دي او په دې نه پوهيږي چې اصلي مرض ظلم دی او حقيقي علاج عدالت دی.

ملیت او ملي استقلال

هنه وخت چې یو کوچنی ماشوم په خبرونه پوهیږي او خبرې نه شي کولی نود مور او پلار نومونه هم نه پېژني او په ذهن کې یې دخپل اوپردي مفهوم نه وي ناست دکورنۍ او قبیلې دقام اوملت څه فکر له ده سره نه وي اوله دغو الفاظو سره وروسته اشناسي، مگر په همدغه حال کې هم دومره تمیزلري چې خپله مور پېژني اوخپل پلار هم نه غلطوي.

دا دپوهې لومړی نښه ده چې دماشوم په سترگو کې ظهور کوي او دایره یې ورځ په ورځ لوئېږي. دا احساس له عقل اوتفکر نه پخوا پیداکیږي او دشری حق لري، د انسان دمعرفت اساس همدغه دی او له همدغسې نقطې نه دبصیرت او بصارت لیکه شروع کیږي د ماشوم فکر چې هرڅومره وده کوي هغومره دخپلوانو په پېژندلو زیات موفق کیږي او خپلوان یې ډیرېږي یعنې له کوره کورنۍ ته راشي اوله کورنۍ نه قبیلې ته ورننوزي اوبیاله ملت اوملیت سره اشناسي، یعنې دخپل ولس ټول افراد خپل وگني او دیوه بل ملت ټول افراد ورته پردی ښکاره شي. دخپلو او پردو د پېژندلو وروستی حد همدغه دی او ددنیا ملتونه په همدغه حدولاردي. دیوه متمدن او مترقي انسان معیار همدغه دی چې د قرابت سلسله یې دغه حدته ورسېږي اودکور او کورنۍ دقام اوقبیلې په تنکه دایره کې ایسار پاته نه شي ددې خبرې معنی دا نه ده چې دنړدې خپل او لرې خپل په منځ کې به څه فرق نه وي او دملت هرفرد به عینا خپل سکنی ورور گني یابه دکور او کورنۍ دایره محوه کوي او په دغه لویه دایره کې به اوسي. نه هېڅکله داسې نه شي کیدای بلکې څنکه چې هرسړی په خپل کور کې اوسي اوکور یې په یوه لوی ښار کې وي او ښار په یوه مملکت کې واقع وي هرفرد به په خپل ملت کې همدغه شان وي او په دغه ډول به ځان دیوه ملت جز گني خپل ځان دیوه ملت جز گنل اودغه کل پېژندل همدغه معنی لري چې دخپل او پردی فرق به کوي او دواړوته به په یوه نظر نه گوري.

که څوک دخپل ملت او د پردی ملت فرق نه کوي یایې نه شي کولی هغه دکوم ملت جز نه گنل کیږي، که څوک هېڅوک پردی نه گني په حقیقت کې هېڅوک خپل نه گني او خپلوان نلري. که پردیتوب په دنیا کې نه وای خپلتوب به هم نه وه.

ملیت اوملي وحدت په همدغه احساس بنادی چې سړی دخپل اوپردي فرق وکړي او دواړو ته په یوه نظرونه گوري داحس په انسان کې ډیر قوي او ډېر طبیعي دی. دانسان په فطرت کې داخبره پرته ده چې له پردی زوبه به خپله لورښه گني او خپل به ورته ښاغلی معلومیږي.

دغه احساس په یوه قام او یوه ملت پورې اختصاص نه لري.

هرچېرته همدغه حال دی او په دې کار کې دامې اوملا څه فرق نه شته دخپل او پردی تمیز په ډیرو بې تمیزو خلکو کې هم شته مسلمان او کافر پوه او ناپوه د خپل او پردی په فرق قایل دي.

څو زره کاله پخوا هم خپل، خپل و او پردی، پردی و، څو زره کاله وروسته به هم دغه شعور او دغه احساس موجودوي دا هغه حقیقت دی چې په شرق او غرب کې نه بد لیري او په هر دین او هراټین کې شته هغه زمانه په خیال اوتصویر کې نه راځي چې یا وروري او عزیز گلوي دومره بېخونده شي چې دیوه پلار زامن ځانونه پردی وگني یا پردی خلک دعشق اومحبت هغه جذبه پیدا کړي چې هر څوک هرچاته ورور او عزیز ووايي او دیوه میراث د ټول عالم حق وگرځي، زه یقین لرم چې هېڅکله به میندې او پلرونه د نورو اولاد ته په هغه نظرونه گوري لکه چې خپل بچوته گوري.

زه دا نشم منلی چې دخپل اوپردي مرگ به په خلکو يوشان اټروکړي او په دغه ويراو هغه وپرکي به څه فرق نه وي موجود.

په عمرونو به دموور ژړا او دخور ژړا له نورو نه فرق لري او هرڅوک به دخپل پلار په مرگ یتیم کيږي. هغه زمانه دهیچا په تخمین کې نه راځي چې دخپل اوپردي کاله توپیر او تمیز له منځه لاړشي او ټول کورونه خپل شي یا ټول پردي شي.

اوس خوړوند هم دخپل کاله لاره نه ورکوي او څاروي هم ماښام خپل کاله ته راځي. په دې بې ثباته دنیا کې چې کوم شی ډیر ثابت او پایدار معلومیږي هغه دخپل اوپردي فرق دی.

ملیت او قومیت په همدغه ټینک اساس ولاړ دی اوملي وحدت دفترت دتشکیلاتو فصل اوباب دی. دغه متمایز رنگو نه چې په اقوامو اومللو کې وینئ دېر پاخه دي او هېڅوک یې نه شي بدلولی. له دغه وحدت سره چې په یوه ملت کې یې وینئ هغه غیریت تړلی دی چې یوملت یې دبل په نسبت احساس کوي. که چا دخپلو او پرديو فرق نه کولی، ملتونه به نه و جوړ شوي او دغه سیاسي اوملي تشکیلات چې نن وینئ په دغه ډول به نه و.

همدغه دځان اودبل فرق دی چې یوملت دبل ملت سلطه اونفوذ نه مني او دخپل ملي استقلال دپاره ډیرې لویې قربانۍ ورکوي.

مراکش او تونس همدغه احساس له فرانسویانو نه بېل کړل او الجزایر هم ددغه حس او شعور په قوت دفرانسې له لوی قوت سره په جگړه اخته دی.

دپښتونستان توریالی ملت د پاکستان په مقابل کې همدغه احساس ټینک درولی دی. هغه پردیتوب چې ددې دواړو ملتو تر منځ موجود دی ارومرو دوی یوله بله بېلوي او دا بېلتون ډیر حتمي اویقيني دی. دغه راز ترکیب اوتالیف چې په زور او جبر بناوي اوانساني فطرت ترېنه کرکه کوي ډیرې بقا اوبې وفا معلومیږي. دخپل او پردي تمیز دفترت قانون دی او هر سیاست چې له دغه قانون څخه مخالف وي هېڅ قوت یې حمایت نه شي کولی.

دبشر فطرت او طبیعت په بله خوا گړځول دانسان کارنه دی اوعقل یې نه مني، نن ملي شعور اوملي احساس ډیر قوت موندلی دی اوله دغه قوت سره هېڅ قوت مقابله نشي کولی. ځینې گمان کوي چې که علم ډیره ترقي وکړي او دگډ ژوند وسایل زیات شي نو ملي اوقومي تعصبات به ورک شي او ټول عالم به دبشریت په نامه یو وجود شي یعنې بیا به دخپل اوپردي فرق نه وي او درست ملتونه به یوملت شي دا آرزو په اول نظر ډیره بڼکلي معلومیږي مگر له حقیقت نه دومره لرې ده چې مونږ د مریخ له کرې نه هم دومره لرې نه یو.

اوس خومونږ وینو او گورو، چې ددنیا ډیر پوه او مترقي ملتونه له نورو نه په خپل ملیت ډیر ټینک دي اوملي احساس په متمدنو قومونو کې ډیر قوي دی.

همدغه احساس دنن ورځې په ادب او فلسفه کې ډیر اثر لري او په انسان کې ئې ډېره خودي او خودشناسي پیدا کړي ده، دجهان دخوزرو کالو تاریخ په همدغه بنسټ ولاړ دی اودغه بنیاد یې ډیر مضبوط کړی دی.

نن دهر ملت په نظر کې خپل ملي استقلال دیوه ډیر لوی ناموس حیثیت لري اوله دې نه لوی افتخار بل نه شته، ددغه مقصد دپاره خلک سرونه مالونه او اولادونه قربانوي اوبې استقلاله ژوند ډیر لوی ذلت گڼي، که چیرې ملي احساس اوملي شعور په ډیر قوت موجود نه وای د استقلال قیمت به ډیر لږ و او ددنیا لویې امپراطورۍ به نه رنکیدی، استعمار به دغسې بده قیافه نه درلوده او یوملت به دبل ملت سیوری لاندې خوشحاله و.

دغه ملي جشنونه چې هر مستقل ملت یې دخپل استقلال په یاد کوی او په ډیر قدر ورته گوري دملیت تجلیل اواحترام پکې پروت دی او همدغه معنی لري چې یوملت دبل ملت حاکمیت په ځان نه شي منلی. مونږ باید په دې خبره

ډير فکر وکړو چې ملي استقلال دملي احساس او شعور محصول دی هر څومره چې دغه حس قوی وي هغومره به زموږ استقلال هم قوي وي. د استقلال ساتنه دمليت قوي جذبې ته ډير شديد ضرورت لري که دغه احساس په يوه ملت کې کمزوری شي هغه د استقلال په قدر او قيمت نه شي پوهېدلی او د همدغسې ناپوهۍ په وجه دغه لوی نعمت ساتلی هم نشي.

موږ بايد خپل ملي امتيازات ملي شعوراو ملي احساس ډير ټينک وساتو او دخپل استقلال تقويه ورپورې مربوط وگڼو.

ملي يورالی ***

هغه خلک چې په يوه وطن کې اوسېږي، گټه او زيان يې يو وي، د يوه واکمن امر ته يې غاړه ايښی وي، له يوه بيرغ لاندې راټولېږي او مشترک تاريخ لري يوملت بلل کېږي.

افغانستان يو وطن دی، د دې وطن ټول او سيدونکي يوملت دی، د دې ملت نوم افغان دی. لکه چې په افغانستان کې ساړه او تاوده، وچ او لامده، هسک او ټيټ ځايونه شته چې په ځينو کې يو رازغلې او ميوې کېږي په ځينو کې بل راز، په ملت کې هم راز خلک شته چې کره وړه يې يوبله ځينې فرقونه لري موږ ته په کار دی چې په دې خبره ځان ښه پوه کړو چې وطن هغه تنک او کوچنی کورنه دی چې د يوه پلار او ديوې مور اولادونه به پکې استوگنه لري اونه هغه کلی دی چې ټول اوسيدونکي به يې يو خپل يايو قوم وي په دې اوسنۍ زمانه کې اوس ځينې داسې کورونه هم شته چې يومسلمان پښتون له يوې روسۍ يا امريکايۍ ميرمنې سره پکې اوسي او دواړه د يوه اولاد مور او پلار وي. هرکله چې په يوه کاله کې دا حال وي نو په يوه لوی وطن کې به ولې هندو او مسلمان، شيعه اوسني، پښتون او تاجک د يوه ملت په حيث نه اوسېږي.

زه ډير داسې دوه ورونه پېژنم چې يو پښتو وايې او بل فارسي.

داسې پښتانه پلرونه مې هم ليدلي دي چه اولادونه يې پښتو نشي ويلی.

که موږ په پښتو او فارسي ژبه کې ښه څيړنه وکړو او لرې نظر وکړو دواړه ژبې د يوه باغ ونې دي چه نيلې او ريښې ئې يو له بله تړلي دي.

دا چه موږ د افغانستان اوسيدونکي د پښتون، تاجک، نورستاني، بدخشي، ترکمن، ازبک، هزاره، ايماق او عرب په نامه يادوو عيناً هماغسې مثال لري لکه چه پښتون د صافي، شنواري، مومند، اږيډي، وزير، مسعود، يوسفزي، اخکزي، کاکړ، بارکزي، او سدوزي په نومونو يادوو.

په دغسې مختلفو او متعددو نومونو زموږ ملي وحدت هيڅکله نه خرابېږي او هر څوک پوهېږي چه:

هزار خونی واره ښهر يو بغداد دی.

څنگه چه د يوه وجود غړي ډير نومونه لري لکه: لاس، پښې، سر، غوړ، پوزه، سترگې او داسې نور... دغه شان د يوه ملت اعضا او اجزا هم دي چه په ډيرو نومونو ياديږي مگر ملت يو وي او وطن هم د کليو او ښارونو په بيلو بيلو نومونو نه بيلېږي. د وطن په باغ او بڼ کې راز راز ونې او بوټي وي چه پانې، ميوې او گلونه يې يو له بله ډير فرق لري، مگر باغ يو وي او دغه د ونو بوټو اختلاف د باغ يو والي ته زيان او ضرر نه رسوي.

د وطن او ملت د پاره، باغ ډير ښه مثال دی.

په يوه شعر کې چه باغ يې عنوان دی د وطن او ملت تصوير داسې ويستل شوی دی:

يوه باغ کښې وې ولاړې ډېرې ونې

هره پانڼه يې لايقه د ستاينې

خواپه خواغاره په غاره خوله په خوله وې

له يوې خوا وې پيدا يو کاله وې

له يوې ويايي اوبه ورته راتللي

په يوه هوا کښې ټولې لويې دلي

ددې ټولوي و خزان اوبوبه اړو

ښه اوبدي وشريک يوې واکدارو

خيني جگي خيني ټيټي کوزو پاس وې

لکه که وټې ديوه و د داس وې

چا مېوه لرله چا ښايسته گلونه

دچاسو پورې و ډير ښه دچاقدونه

چنار لوی وشو فتالو لکه ماشوم و

دمنې اوني اک توپير له ورا معلوم و

له يوه سره لويې وه نور څه نه و

بل سره د رنگ او خونند نصيب ډير ښه و

د مرغانو نغمې وې پکښې څه ورازه

هر مرغانه مويژانده له خپل اواز

رنگارنگ گلونه ويوه چمن کښې

لکه وي چې ولسونه په وطن کښې

په حقونو کښې يې نه وڅه توپير

باغبان وپه هرې ونې ډېر زهير

يوله بله يې په هر حال کښې شرکت و

په تمامه معنی يوصحیح ملت و

مملکت همدغه شان وگڼه وروره

واخله درس د خپل نظر له سپين او توره

دوه سکه وروڼه لري بېل بېل نومونه

بېل رنگونه بېل غرونه بېل خويونه

که ته پوه شي دا بيلتون څه بيلتون نه دی

څوک وائي چې تاجک ورور د پښتون نه دی

ژوند

ښايي چې تاسې به کله داسې سړی ليدلی وي چې لاس اوښي نه لري سترگې يې ړندې او ژبه يې گونگه وي، مگر ژوندی وي.

دغه راز سړی که په گېډه مور او په تن پټ وي او په ښه کور کې اوسي يعنې د شتمنې کورنۍ غړی وي بيا هم دده ژوند بې خونده او بې اهميته دی.

په ژوند کې چې حرکت او فعاليت نه وي او له قوت او قدرت نه محروم وي څه ارزښت نه لري. هغه ژوند چې پوهه او بصيرت ورسره نه وي او دشعور و احساس برخه يې نيمگړی وي ښه ژوند ورته نه شووایلی. گېډه مړول، په ښه کور کې اوسيدل او ښه اغوستل د ژوند لومړی ضرورتونه دي مگر کافي نه دي.

په ژوند کې د ذهن او روح اطمینان، د آينده په نسبت ښه انتظار، دانساني ازادۍ او بشري حقوق تامين او تکميل د پرمهه ضرورتونه دي.

په ژوند کې له کميت نه کيفيت د پرمهه دی. ژوند بايد ښکلی او ښاغلی وي.

د ژوند لپاره جمال او جلال دواړه په کار دي.

لذت او افتخار د ژوند لاس او ښي يا د الوتلو وزونونه دي.

که ژوند خوار او غريب وي دادومره د پيره د افسوس خبره نه ده.

د پير افسوس هغه وخت په کار دی چې له ژوند نه دخلکو زرونه تور شي او ژوند ته په کرکه وگوري.

د يوه هيواد دواکمنو او مشرانو کار يوازې دانه دی چې دخلکو ژوند ښه کړي بلکه ستراو مهم خدمت دادی چې د ژوند مينه په زرونو کې زياته کړي او هيلې، اسرې راژوندۍ کړي.

کيدای شي چې په جنت غونډې ځای کې سړی له ژونده بېزاره شي ياپه جونگره کې له ژوندانه سره مينه ولري.

په ژوند کې يو معتدل حالت د پير ښه دی او ښه ژوند هماغه دی چه اعتدال پکې وي يعنې نه ظالم وي او نه مظلوم، نه د چا باداروی او نه يې څوک بادار وي.

هو؟ اجتماعي عدالت د ژوند لپاره د پير ضرور دی، د ژوند ساتنه د ژوند وده او د ژوند خوشحالي په همدغسې معتدله هوا کې امکان پيدا کوي.

چېرته چه عدالت او عدل نه وي هلته ژوند خوښ او ښاغلی نه وي او په دغسې ځای کې ژوند د پړلوی عذاب دی ((وقنا ربنا عذاب النار))

مترقي ژوند

ژوند د تحول او تکامل نوم دی، د صحراکانې چې په پيريو پيريو په يوه حال پاتې دي ژوندي ورته نه شو ويلی.

د پسرلی گلونه چې له ځمکې راټوکيږي، لويپري، غورپري، مړاوی کيږي او خاورې کيږي په ژوندانه کې برخه لري او ژوند د همدغسې تغير او تحول نوم دی. هغه غله چې په کندو ياپه گوډي کې پرته ده او هغه چې دهقان يې په ځمکه کې کړي د ژوند په لحاظ د پير فرق لري.

همدغه له خاورو لاندې زرغونېدل، لوښېدل او پخېدل د ژوندانه مظاهر دي او مترقي ژوند همدغه دی.

که مونږ انساني او حيواني ژوند مقايسه کړو پوهيږو چې په انساني ژوند کې تغير او تحول يعنې د حالاتو بدلون د پير زيات دی او غيرله انسانه په نورو حيواناتو کې تحولات د پير لږ دي. حيوانات په زرگونو کالو کې هغومره فرق نه کوي لکه چې انسانان ئې په څو کالو کې کوي.

انسان په مرور د زمان خپل لباس، خپل کور، خپل خوی، خپل فکر بدلوي او وخت په وخت په بل رنگ او بله بڼه راوړي.

يو عصر له بل نه د همدغو تحولاتو په بنا بېلېږي او بدلېږي.

د عصر او زمانې په اقتضا له ماضي نه مستقبل ته راتگ، زور حال پر ښودل اونوی حال قبول مترقي ژوند دی.

هغه قام چې د حالاتو په بدلون قادر نه وي او خپل زور فکر، زور خيال، زور عادت زړه پوهه په نوي نه شي بدلولی مترقي ژوند نه لري.

د ژوند د بقا او لوړتيا دپاره دانسان په طبيعت کې د تحول او تجدد غوښتنه پرته ده او قدرت هم د تغير او تحول قانون په ټولو مخلوقاتو جاري کړېدی.

هغه ژوند چې دودې اولورتيا په حال کې وي د تجدد خواته ډېر تمايل لري. کوم ژوند چې مرک ته نژدې وي طبعاً د مړينې خوی او عادات پيدا کوي. همدغه سبب دی چې کوچنيان او ځوانان نوو شيانو ته ډيره هڅه کوي نوې لباس ښه کښي او نوې کور ئې له زړې جونگرې نه ډېر خوښ وي، مگر زاړه اوسپين ريري له زرو شيانو او زرينت سره خدای پامانې ته ندي تيار. که مونږ د دنيا مترقي ملتونه له هغو قومونوسره مقايسه کړو چې ژونديې دترقي په حال کې نه دی دابه ومنو چې د مترقي حالت تغير او تحول ډېر گړندی او په بېرته پاتې قومونو کې تحولات ډير ځنډني دي. د جهان تاريخ هم دانبيې چې دبشري ټولنو تحولات په لومړيو مرحلو کې ډيرست و او اوس پکې ډير گړنديتوب راغلی دی. که څوک غواړی چې خپل ارتقايي سيراو حرکت ځانته معلوم کړي خپلواجماعي تحولاتوته دې ځير شي او ودې گوري چې په عمومي اوضاعو او حالاتو کې څومره فرق راغلی دی. ديوه ملت دپوهې او هوسيارۍ د معلومولو لپاره هم اجتماعي تحولاتو او تجدد پسندی ته کتل په کار دی. د علم او پوهې خاصه او مميزه همدغه ده چې په انسان کې د زرو دودونو او رواجونو پابندې کموي او دنوي عصر ضرورت او احتياج ته يې متوجه کوي يعنې د تقليد پټې سپکوي او د عقل و منطق په اساس دنوو افکارو اونوو خيالونو د قبلولو استعداد ته ترقي ورکوي او ابتکاري قوه زياتوي. د عرف او عادت له غلامۍ څخه آزادي د مدني او عرفاني پيشرفت په برکت حاصليري او زاړه ناکاره رواجونه د همدغې رڼا په مرسته له مینځه ځي. راشئ! چې اوس خپل ځانته په ځير ځير وگورو او پخپل حق کې قضاوت وکړو چې مونږ دنوي ژوند په قبلولو کې څنکه يواو دنوو افکارو په څرگندولو کې څومره جرئت او همت لرو؟ زمونږ ذهني آزادي چې دپوهې اوتنويرنتجه ده تر کومه حده ده او له اجتماعي نهضتونوسره څومره علاقه لرو؟

د خلکو نظر

انسان ډير زيار کاري چې دنورو په نظر کې ښه شي او خلک ورته ښه ووايي. ددغه مطلب دپاره دی ډير ځله سمه لاره پرېږدي او په کره لاره ځي يعنې حقيقي ښه والی بدلوي او ددې دپاره چې د خلکو په نظر کې ښه معلوم شي نو دريا اوټکۍ رنگونه هم په ځان پورې مښي. د خلکو نظر هم عموماً سم نه وي اوښه يا بد پېژندل دهرچا کار نه دی، ځکه ځينې بد کسان هم د خلکو په نظر ښه ورغلي دي. زه دانه وایم چې سړی دې دنورو د نظر مراعات نه کوي. او دود و دستورته دې نه گوري ځکه دا کار هر څوک نه شي کولی اوعلی الاطلاق ښه هم نه دی. ماته معلومه ده چې دنوروښه اوبد نظر دانسان په ژوند کې څومره اثر لري، د ډيرو خلکو ډيرې خوشحالی او ډير ځپگانونه دنورو د نظر اغيزه ده او د خلکو نظريه سړي باندي هر څه کولی شي. څنکه چې ديوه نظر باز نظر روغ سړی رنجور کوي او ډيره ښه ماڼۍ رانړوي، دغسې د اجتماع نظر هم ډير قوت لري او ډير خلک يې ځانته تابع کړي دي. ډير کسان شته چې پخپلو سترگوڅه نه گوري اوښه و بدد نورو په نظريو ښي. د خلکو نظرونو ډير ښه شيان او ډير ښه خلک هم بدمعلوم کړي يايې بدښه ښودلي دي، خلک لا پريږده چې يوازې دحاکم په نظر به هم ښه سړی بديري او بدسړی ښه کيږي، يعنې دنورو نظريه سړي اثر اچوي او په ژوندانه کې ډير

دخلك لري، كه هر څنگه سړی وي او دهودو ځوان وي بياهم دنوروپه بڼه نظر خوشحاليري او په بدنظر خوابدی كيږي، كله كله سړی د دې دپاره چې دخلكو بڼه نظر ځانته جلب كړي دهغوی نظرته دومره ورجذب شي چې هرڅه دنوروپه خوښه كوي او له هرڅه نه ورته تيريري. دهمدغې جذبې دپاره كله انسان ځينې بڼه كارونه هم كوي او له ناوړو كارونه ځان ساتي، قرباني او فداكاري، دنورو خیر غوښتل او نوروته گټه رسول، په فن او هنركې نوم ايستل، دنورو دښه نظر دجلبولو اثر اوبركت دی، كه چيرې چا دنورو نظرته په اعتنا نه كتلی انسانان به لكه دصحر اكانې يوله بله بې تعلقه و او بل شان ژوند به يې كاوه مگر ډيرښه ده چې دغسې نه دي اودنورو په نظريه هم كاركوي داكار داخلاقو داصلاح دپاره هم بڼه دی او دېې مبالاتې مخه نيسي.

زه دغه كارته بڼه وایم مگر داسې نه چه په هېڅ حد او اندازه ورته قايل نشم.

سړی بايد په دغه باب كې دومره افرط ونه كړي چې دنورو دنظر حلقه بگوش غلام شي او خپل فكر اوشعور پكې داسې بايلي چې د ده شخصيت اوحريت محوه شي او هېڅ ورته پاته نه شي.

څومره چې دانسان دشخصيت تجلي ته دنورو حسن نظريه كاردی هغومره دنورونظر ته ځان سپارل دانسان شخصيت هم محوه كوي.

دهرمجلس په رنگ رنگين كېدل اودهرح جافكر اونظر ته خضوع او خشوع دسړي شخصيت راښيي اود عا دي انسانانو په ډله كې يې دروي.

انسان بايد ډير كوښښ وكړی چې خپله ازادي ورځ په ورځ زياته كړي، دفكر دحریت دپاره خدمت وكړي او پخپل شخصيت متكي شي.

دهنر خاوند چې هر څومره له ابدیت نه زياته استفاده وكړي او له انسانیت سره زيات تعلق پيداكړي هماغومره له خپل عصر اومحيط څخه لوړيري اومعاصرین ورته په بڼه نظر نه گوري.

دعصر اوزماني له خلكو سره غور په غورتلل او دهغوی په فكر ځان برابرول د عادي خلكو كار دی، فوق العاده اشخاص او دلورفكر خاوندان هېڅ كله په دغسې قيداو زندان كې نه اوسي اودخلكو ستاينې ته دغومره سر نه ټيټوي.

پوهان هروخت په هرڅه كې دخپل وجدان اوضمير غبرته غور ږدي اوناپوهان له اندازې نه زيات ديوه اوبل نظر ته گوري.

دبصيرت خاوندان له دې خبرې سره دومره ډيره علاقه نه لري چې دخلكو په نظر كې بڼه ښكاره شي بلكه كوښښ كوي چې د خلكو نظرښه كړي او بڼه نظر پيدا شي.

دجامعې اصلاح اودفكر خدمت سړی مجبوروي چې له هغو خبرو او هغو شيانو سره مبارزه وكړي چې هغه په جامعه كې بڼه كېل شوي دي مگر بڼه نه دي.

كه څوك دخلكو دنظر مراعات كوي نو هغه بتان نه شي ماتولی چې خلك ورته په بڼه نظرگوري بلكه مجبوريري چې سرورته ټيټ كړي او خلك ده ته هم په بڼه نظر وگوري.

دغه راز خود خواهي او خود پرستي چې ظاهراً غيرپرستي ده بايد سړی پريږدي او دنورو دنظر مراعات له ندازې نه زيات ونه كړي. دخلكو قضاوتونه اكثر اصحيح نه دي اوپدې نه ارزي چې سړی هرڅه ترېنه قربان كړي.

دخلكو خدمت دانه دی چې سړی ارومرو د دوی د خوشحالی دپاره كار كوي بلكه حقيقي خدمت دادی چې دخلكو خیر او گټه په نظر كې ونيول شي اوفكرونه، نظرونه، كارونه، خوږونه اصلاح شي.

كه سړی دهرحا كارته بڼه وايي چې هغه خوشحاله شي اوده ته په بڼه نظر وگوري داډيره ټيټه سودا ده او دغلامی بوی ترينه ځي. كه څوك خپه كيږي او كه خوشحاليري، كه خلك سړي ته په بڼه نظرگوري كه په بد نظر، سړی بايد بسوته

بڼه او بدوته بد ووايي. دبان او وينا ازادي همدغه ده، دفكر اوقلم ازادي همدغه تقا ضالري.

دیوه اوبل ښه نظر دومره قیمت نه لري چې دانسان ازادي سلب کړي او په غور کې یې د غلامۍ کړۍ واچوی دنورو نظرکه هرڅومره ښه وي بیا هم هر سړی پخپلو سترگوبینادۍ اوله خپل نظر نه کار اخیستل په کار دی. که څوک هرڅه دنورو په نظر کوري خپل نظر ته به شرمنده وي اود بصیرت حق به یې نه وي ادا کړی سړی باید یوازې دپوهانو نظریه نظر کې ونیسي اوبس.

د حق اظهار

په هر هېواد کې، په هر ولس کې، په هر عصر کې ځینې اشخاص په کاردې چې د حق اظهار خپل فرض وگڼي او خپل مال، خپل سر، خپل مقام ونه ساتي حق او حقیقت وساتي. ولسونه دغسې خلکو ته له حده زیات محتاج دي، دظلم، د جبر او د ناروا ملا همدغه کسان ماتوي. که دغسې خلک په یوه محیط کې نه وي هلته داسې تیاره او تور تم وي چې د حق او باطلو فرق نه شي کېدای، خدمت او خیانت، روا او ناروا د خلکو په نظر کې یوشان جلوه کوي. هغه اشخاص باید له سرو او سپینو سره وتلل شي چې د زور او قوت یا د مال او دولت په خاوندانو پسې نه وي روان بلکې په حق او حقیقت پسې درومي او حقایق څرگند وي. ولسونه د همدغسې ایماندارو خلکو په بدرکه منزل مقصود ته رسیږي او همدغه اشخاص دي چې ظلم او استبداد محوه کوي.

که دغسې خلک چیرته نه وي نو هلته عدالت نه شته، انصاف نه شته، حقیقت نه شته او انسانیت هم بل راز څېره لري. هر څوک باید په دې پوه شي چې حق ویل لوی عبادت دی او حق نه پالل لویه ګناه په دنیا کې هم انسانان په سل رنگه عذابونو گرفتاره کوي او په ژوندونې بنیادمان په دوزخو کې اچوي. که حق او حقیقت ظاهر نه شي او لکه مستوره مېرمن په حجاب کې وي حق مري او د حقیقت رڼا مړه کېږي دامرګ دملت او ولس مرګ دی او د عدالت جنازه هم سمه ورسره وزی.

ځینې کسان وایي چې د حقایقو په اظهار کې دوخت اوزمان او دمحیط اقتضات په نظر کې نیول په کاردی او هغه حقایق چې ویل یې زیان او ضرر لری اونتیج یې بد دي باید ونه ویل شي. مونږ دوی ته وایو د حق او حقیقت شان له دې نه ډیر پورته دی چې موقع شناسي وپیژني او داشخاصو د اقتضاتو قید او شرط ته غاړه کېږدي.

د حقایقو داظهار دپاره حدود ټاکل او له قید او شرط لاندې یې راوستل له حقایقو سره مجادله او مبارزه ده. حق او حقیقت هرکله هر چیرته د هر چاله خولې چې وي د اورېدلو اومنلو شی دی، د حقایقو پیروي په هر کار کې او په هر حال کې د هر چادپاره په کار ده، ترڅو چې یو قام او ولس په حقیقي لاره روان نشي او حقیقي اساسونه قبول نه کاندې توره شپه به یې سبانه شي.

یو مملکت هغه وخت سعادت، قوت او شهامت پیدا کولی شي چې حقایقو ته نژدې شي، په حقایقو پوه شي او په حقیقي اساساتو استناد اوانکاء ولري.

حقیقت لکه د مداریانو ننداره نه ده چې هر ساعت بېل رنگ اوبېل شکل ولري یوه سمه اومستقیمه لاره که لږ غونډې کړه شي نو بیا ورته سمه نشوویلی او تور هر کله تور او سپین سپین دی.

ډار

زه چې وروکي وم د شپې به بېبکې توري د تناره په غاړه ډپريانو او ديوانو يا دروو او شيتکو قصې کولې اوما به ورته غور اېښی و.

دې قيصو په ما کې ډيره ويره پيدا کړه چې زه يې د شپوله تورتمه، له وړانو کنډوالو، له قبرونو او هديرونه ډير وډار کړم او هر شپه به مې پرېشانه او وپرونکي خوبونه ليدل. اوس چې لوی شوی او پوه شوی يم هغسې نه يم. هغه ويره اوس زما په زړه کې نه شته او د شپې له تيارونه نه ډارېم.

که زه کومه شپه دهديرې او يا وړانې کلا له څنګه تير شم پريان راباندې نه کېښي، مې مې مخې ته نا راپاخيري، د قبرونو له شناختونه راته بلاګانې نه پيدا کيږي.

ما اوس د شادمان ديو قيصه هيره کړي ده او د شيتکو ډارمې له زړه وتلی دی. مگر گوري داګمان ونه کړی چې زما وېره به اوس بيخي ورکه وي او هېڅ ډار به راسره نه وي ځکه چې بې ويري ژوند انسان ته نه ښايي او هغه انسان چې په زړه کې هېڅ ډار نه لري له يوه ځناورنه ډير فرق نلري.

زما ډار اوس له پخوانه ډير شويدي پخوا زه د شپې ډاريدم اوس د ورځې هم ډارېم، درنا ورځې ډار د شپې له ډارنه ډيرهېت لري.

څومره ويره چې له ښاغلي انسان نه په کار ده له ديو او پيري نه نه ده په کار.

پخوازه له مرګه وېرېدم اوس ژوند زما په نظر کې ډير مهيب دی.

زه اوس له مړونه نه وېرېم له ژوندو وېرېم.

کله چې زه کوچنی وم زما ډار هم کوچنی و.

هغه وخت چې زه ناپوه وم زما ډار هم ناپوه و او د ډارولو په چل دومره ډير نه پوهېده، يو کوچنی ماشوم د خلکو له خپرو او قهر و غضب څخه وېرېږي مگر لوبان او پوهان د خلکو له خندانه هم ډارېږي.

څومره چه زمانه هونښارېږي هغومره ډار او ويره زياتيږي.

يوپوه او هونښار سړی له مکر و بونو او دمليريا له مياشونه هم ډارېږي مگر ماشومان اونا پوهان له دغسې ډار سره اشنانه دي.

د يوه کوچني ماشوم د ډار ډپاره تعويدونه هم شته مگر دلويانو ډار په تعويد هم نه ورکيږي. د واهمې ډار دومره دوام نه لري لکه د عقل او پوهې ډار چې دروند او دوامدار دی. پخوا مونږ له هغه جنګ څخه وېرېدو چې په کوراو کلي کې به پېښ شو اوس له هغو جنګونو نه هم په ويره کې يوچې ددنيا په يوه سراو بل سر کې پيدا کيږي.

يووخت زه نورو څخه وېرېدم اوس له خپل ځانه اوله خپل عمل څخه هم وېرېم پخوا به چې چاد لارې ملګری پيدا کړ ويره به يې کمه شوه مگر اوس له خپل ملګری وېرېږي او ورور له ورورنه په خوف کې دی.

مونږ اوس پوهيږو چې شيشکې او ديوان و پريان انسانانو ته څه زيان اوضررنه رسوي لکه چې خپله انسانان يې يو بل ته رسوي.

زمونږ دښمنان په کور و کلي کې بلکه زمونږ په ځان کې موجود دي.

مونږ بايدله ځانه وډار شو او په ځان وډار شو.

حقيقت

دا کمله زمونږ په نظر کې ډیره بڼکلی معلومېږي او په تقدس ورته ګورو، مګر څومره چې حقيقت ستا يو هڼومره حقيقت نه وايو.

که حقيقت رښتيا و بولو نو رښتيا خو يا ليونې وايي يا زورور، او دادواړه زمونږ په هيواد کې ډير لږ دي. د حقيقت له لفظ سره ډير ځله د تريخ کلمه يوځای کوي او وايي:

”دایو تريخ حقيقت دی.“

هو! حقایق اکثره ترخه وي او حق په تريخو لي ستايل کيږي.

په عملي اصطلاح حقيقت په درې ډوله دی: مهجور حقيقت، متعذر حقيقت او متعارف حقيقت.

په دغه لحاظ ويلي شو چې زمونږ په خبرو اترو کې د حقيقت برخه ډيره لږه ده.

په شعر او ادب کې څومعلومه ده چې له حقيقت نه د مجاز او استعارې پله ډيره درنه ده. د ادب ژبه د حقيقت ژبه نه ده او ډير خورشعر هماغه دی چې له حقيقت نه لږې وي (اعد به اکذ به).

د معاشرت آداب او د مجلسونو آداب هم د حقيقت له اظهار سره ډير موافقت نه لري او ډير ځله يوسړی د حقيقت په ويلو بې ادبه معلومېږي.

يوه ورځ يوه لوی سړی خپل ليکلی مضمون چې څوک يې په معنی ښه نه پوهيدل څوتنو پوهانو ته لوسته او خلک يې په ستاينه مجبور کړي وو په هغه مجلس کې خوهېچاخه انتقاد ونه شو کړای مګر په بل مجلس کې چې هغه جناب نه و د حق ويلو او حقيقت بيانولو مسابقه شروع شوه او له ډير اخلاقي جرئت نه کارواخيستل شو.

يوه ويل چې په ټول مضمون کې له سره تراخه دمبتدا ګانو يوه سلسله وه چې هېڅ خبرې نه درلود بل ويل داځکه چې دی پخپله مبتدي دی اوله هېڅ نه خبر نه دی. دغه راز حقایق چې د ښاغلي په غياب کې وويل شوه د غيبت رنگ يې پيدا کړ چې شرعی جواز يې نه درلود او اخلاقاً ممنوع و.

اوس چې زه دغه حقيقت داسې بيانوم چې نه د هغه لوی سړي نوم اخلم او نه د غيبت کوونکو پته درښيم دا بيا يوبل ډول حقيقت دی چې بايد ګونګ حقيقت ورته ووايم.

هو! د حقيقت ژبه ګونګه ده او فصاحت و بلاغت دادب ژبه ده چې په مجاز، کنایه، اشاره، استعاره چلېږي.

اوس پوه شوی چې زمونږ په وينا کې د حقيقت برخه څومره خواره ده او د حقيقت داظهار دپاره څومره موانع موجود دي؟

زما نظر

صحر اته لږم يوکانی له بل سره برابره و.

غرونو ته وختلم ځينې جګ اوځينې ټيټ و.

ښارونه مې وکتل ځينې کورونه لوی او ځينې واړه و.

په باغونو وگرځېدم ټولې ونې په يوه مېچ نه وې.
د سيندونو کبان مې وليدل يوله بل سره په ټول کې برابر نه ختل.
دهوامرغان هم ځينې غټ او ځينې کوچني و.
ملايان مې وليدل د چاپگرۍ غټې او د چاپ وړې وې.
کتابونه مې ونټول هلته هم ډير تفاوت موجود و.
له يوه هېواد ه بل ته لارم اوله بل نه بل ته په هرځای کې ټيټ وپاس اولورې ژورې وي.
په هېڅ ځای کې نه ديوه لاس کوټې برابرې وې اونه ديوې خولې غاښونه.
دلوی خدای کتاب مې بېرته کړ او د امې پکې ولوستل:
اياپوه اونا پوه برابر دي؟ ايا د ږنده اوينا څه فرق نه شته؟ ايا د جنت او دوزخ خاوندان څه توپير نه لري؟ ايانور
او ظلمت يوراز دی؟
په دې پوښتنو د غفلت له خوبه راويښ شوم اوهرې خواته مې په ځير ځير وکتل څنگه چې ديوه پټي ټيپر او ديوه بوتې
کدوان يورازنه و د انسانانو سرونه هم غټ او واړه او د ټولو خولې برابرې نه وې.
ماپه دې عالم کې په وارو وارو سترگې وغړولې او هرچاته مې له هرې خواپه غور وکتل.
همدغه وخت زه د پښتو اولعينانو په معنا پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپيژندل، د عدل او ظلم، د خيراوشر د علم
اوجهل فرقونه راته ښکاره شوه.
هغه دېوان چې خلکو له کوه قاف نه هغه خواکېل ما دلته په کوراوکلي کې وليدل.
دانسان په بڼه شيطان او د پښتو په صورت ديو سیرته انسان ته مې پام شو.
اوس زما له سترگونه ډار په کار دی ته زماله حقيقت بين نظر نه وډار شه!

عشق او هوس

نظرونه ټول يوراز نه دي، هر چا هرڅه يوشانته نه د ليدلې. د عشق نظر اود هوس نظريو له بله ډير فرق لري. د مين او بوالهوس ترمنځ دځمکې او اسمان قدر فاصله موجوده ده، مين يوه ليلې لري او هغه يې هم داسې ليدلې ده لکه چې په توره شپه کې دغره له څوکې سپورمې لږ غونډې سربنکاره کړي او بيا سمدلاسه په تورو ورېځو کې پټه شي.

عشق دهمدغسې اسماني پرېستې يوه جلوه ده چې د عاشق په زړه کې طوفانونه پيدا کوي اود انسان نظريوې نقطې ته داسې جلبوي چې نورڅه بيانه شي ليدلې او هغه هم نه ويني. نور خوندونه اونورې نندارې دسړي هېرې شي او شپه ورځ د هجر او فراق په لمبو سوزي مگر دهوا او هوس خاوندان د عشق له غمه بې غمه دي، دوی هره شپه په خرابات او ميکده کې بل شان لوبې کوي او د عشق او عشرت په باده مست دی.

عشق دناکامې او محروميت نوم دی. هوا او هوس، بې مشفته لذت او بې هجرانه وصال ته وايي. معشوق ته رسېدل هغه گران کار دی چې د جهان لوی لوی امپراتوران يې هم له حده زيات سرگردانه کړي وي، اوځينې کسان د ډيرو لښکرو په زور هم دغه سعادت ته نه دي رسيدلي مگر هوس پالونکي هره شپه يوه نوې ليلې په غير کې نيسي او هغه شونډی ښکلوی چې ډيرو نورو يې هم په وارو وارو خوند ليدلې دی. هغه چې دهر خريدار لپاره ځان سينکاري او ديوه په غير کې بل ته خاندې، دهوسرانی دپاره پيداده نه د عشق لپاره.

دغه راز مبتدل خوندونه دهوسنا کو خلکو لپاره لږ نه دی له دغسې نا پاکې يارانې نه د عشق داستان نه جوړېږي ددوه مينو وصال هر چاته ښکلې معلومېږي او هر څوک د مجنون اوليلې په فراق متاثر کېږي، مگر د هوس د خاوندانو معامله بده گڼي او په نفرت ورته گوري داځکه چې عشق دخلکو په نظر کې دروند معلومېږي او هوس ته په سپکه سترگه گوري، هغه د پتنگانو کاربولي او داد مچانو.

هر کار چې د عشق دپاره وي په هغه کې ارومرو يوڅه فوق العاد گي موجوده وي او دهوس د خاوندانو کارونه ټيټ او عادي معلومېږي، هغه قوت او قدرت چې له عشق سره شته هوس ترېنه محروم دی، فرهادي عزمونه د عشق د خاوندانو په برخه رسيدلي دي، ايتار او فداکاري، دهوس د خاوندانو کار نه دی. سربازي اوسرفرازي دواړه له عشق سره ملکري دي. په شعر او ادب کې هم د عشق برخه معلومه ده، هغه څه چې په يوه عالي احساس او لوړ خيال بناوي او هغه چې د هوا او هوس دپاره وي او په ټيټ غرض بناوي برابر نه دي. چا چې دغه هنر (ادب) ته د عشق په نظر کتلې دی او دنيا د سود او کټې دپاره داکار نه کوي هغه کله کله په ډيرو جکر خونيو يو ادبي شهکار د ابتکار ميدان ته راباسي او دزړه وينې يې خوراک وي. څوک چې د بازار رونق ته گوري او دخپلو هوسونو د تايمين دپاره څه ليکي هغه هره ورځ بې زيار او زحمته مبتدل مضامين بازار ته وړاندې کوي او ظاهري ډول برابر وي، هغه هيڅکله عميق فکر نه کوي او په لوړو خيالاتو پسې نه گرځي.

دژوروفکرونو او دلورو خيالونو خريداران هر کله او هر چيرته ډير لږ دي. دا راز متاع دخرڅولو هم نه ده، څه شی چې په دنيا کې ډير نادر وي بې له احمقانونه يې بل څوک نه خرڅوي. دذوق او هنر په خاوندانو که هر رنگه بده ورځ راشي خپل گران او ډير بې بها شيان نه خرڅوي مگر عادي او معمولي شيان له کوره باسي.

هغه چې پخپل فن مين دی اوله خپل کار سره عشق لري هر راز نا کامي او محروميت قبلوي، مگر عشق په هوس نه بدلوي.

زه دامنم چه د هوس خاوندان له روحی عذابونو او شکنجونه خلاص دي او دنيا په خوړو کې له نورو نه ډيره برخه لري په دې هم پوهېږم چې د عشق په کار کې څومره مشکلات موجود دي او په دغه خطرناکه لاره تگ څه مصيبتونه په

مخ کې لري، مگر د عشق محرومیت او ناکامي، د عشق رنج او عذاب یو بل کیف لري او دغه افتخار په ډیرو بدبختیو او کړ اوونو کې پټ دی. د فن او هنر خاوند باید له هوا او هوس نه ځان وژغوري او له عشقه برخه ولري، په خپل کار کې عشق گډ کړي او د عشق دپاره هر څه قبول کړي.

د حقیقت عشق، د ازادۍ عشق، د جمال عشق، د وطن او ملت عشق که په شعر او ادب کې ځای ونه لري نو هوا او هوس پکې ځای نیسي او تجارتي متاع ترینه جوړېږي یعنې د ابتکار ځای ابتدا ل نیسي او شهوات په عواطفو او احساساتو غلبه پیدا کوي.

شاعر او اديب باید د ذوق او قریحې دپاره څه ولیکي او دآني مصلحت په قید کې ځان ایسار و نه کني، که دغه راز متاع نن خریدارونه لري او څوک ورته په قدرونه کوري، له دېنه لویه صله بله نشته. راشی! چې د خرڅون فکر ورته او کوچنۍ سودا پرېږدو د شعراو ادب ازادي همدغه ده چې هېڅ قیمت ونه لري او د مال په نظر ورته ونه کتل شي، ذوق د خرڅولو شی نه دی. څوک چې خیال او فکر خرڅوي هغه ددغه شي ازادي نه شي ساتلای او خپله ازادي اړومرو له لاسه ورکوي.

که ازادي دانسان معشوقه وي او د هوس په نظر ورته نه کوري، که څوک غواړي چې خپله آزادي، په خپلو آثارو، پخپلو افکارو، پخپلو خیالاتو کې وساتي، مادي سودا دې د زړه نه وباسي او د سودوزیان د ډار او امیدغلامي دې پرېږدي.

د شعر او ادب ارتقا او اعتلاله هر څه نه دغې ازادۍ ته زیات احتیاج لري او له معنی نه د مادیاتو قربانول غواړي. د قرباني دهنه چاله لاسه پوره ده چې شعر او ادب ته د عشق په نظر کوري نه د هوا او هوس په نظر. عشق ډیر خطرات، ډیر زیانونه او ډیرې گټې له پښو لاندې کوي او په همدغه وسیله لوړېږي او دلور تیا حقیقي راز د هوا او هوس په قربانو لوکې پټ دی او عشق د قرباني او فداکاری نوم دی.

قرباني او فداکاری دلورو احساساتو او عواطفو کار دی چې په یوه شاعر او اديب کې باید اړومرو موجودوي. که دغه کسان دغه کار نه شي کولی اونه یې کوي، هر څوک پوهیږي چه له دېنه زیات معنوي انحطاط په تصور کې نه راځي، د فکر او ادب حقیقي پالنه د ډیرو پاڼو په تورولو نه شي کېدای او مقید ذهنونه دغه کار نه شي کولی، داد هغو کسانو کار دی چې دلور شعور او ادراک خاوندان دي او د عقیدې له مخې کار کوي، داکار زما په گمان دلته ښه نه دی شوی او دغه وظیفه چاښه نه ده په ځای کړی، دلته د وطن مزدورانو او کاریکرو څه نا څه خپل کار کړی دی او مونږ وینو چې څوک لارې جوړوي او پیچومي او اروي، څوک کارخانو او فابریکو کې خدمت کوي، ځینې مانی او قصرونه آبادوي، ځینې نور د وړانولوپه کار بوخت دي ځکه وایم چې دلته ناپوهانو ډیر کار کړی او ادیبان یا ډیر لږ دي یا خپلې وظیفې ته ښه ملتفت نه دي او له عشقه محروم دي.

خومره توجه چې معنی ته په کار ده اهل معنی یې معنی ته نه لري او په دې باندې ډیر افسوس او حسرت په کار دی، مگر دغه کار هم بوالهوس نه شي کولای او د درد خاوندانو ته ضرورت لري.

مضراحتياط

که رښتيا ووايم مونږ ډيرې هونښيارۍ او ډيرو احتياطونو برباد کړي يو. يو چا زمونږ په حق کې ويلی و: داخلک له ضرورته زيات هونښيار او محتاط دي.

راځئ چې په دې خبره کې فکر وکړو.

هونښياري چې له اندازې نه زياته شي او هام قوي کوي.

احتياط چه ډير زيات شي لاسونه او پښې شلوي.

شمی اکا زمونږ په کور او کلي کې په ډيرې هونښيارۍ مشهور و او هر چا به چه کومه مشوره غوښتله ده ته به راتلل.

دده د هونښيارۍ او احتياط يوه نښه دا وه چه ده تر آخره پورې خپل کور ته برق رانه ووست او ويل به ئې که کله برق شارب شي، نو حريق به واقع شي او کور به مې وسوزي.

دده دا عادت و چې په موټر کې به نه سوړيده او ډير لږې ځاي ته به هم پياده روان و ځکه چې دموتږ له چه کيدلو وږېږده او احتياط يې کاوه.

هو! دی له ډيره عقله پياده گرځيده او کور کې به يې رڼا هم ډيره لږه وه.

دغه شان هونښياريان او د احتياط خاوندان زمونږ په مملکت کې زښت ډيري او د نوي تهذيب او تمدن قبلول له برق اوموتږ نه هم زيات مضربولي.

زمونږ په ادارو او شعباتو کې ډير هونښيار او ډير محتاط اشخاص زيات ليدل کيږي. دوی دنوي نهضت او نوي رڼا په قبلولو کې ډير سخت مقاومت کوي او هغه کسان چې له ځينو مزخرفاتو او مضرو افکارو سره مجادله کوي بې تجربې او افراطي هلکان گڼي. دوی وايي په هر کار کې اعتدال ښه دی او بايد په هرڅه کې له ډير احتياط نه کار واخيستل شي. هغه څوک چې يوقدم دعصر خواته نږدې کيږي او آرزولري چې دنيا له سير سره موافقت وشي، دوی ورباندې سترکې سرې کړي او تهديدوي يې چې تاسې د قوم له روحياتو، دمحيط له مقتضياتو ناخبره ياست او جامعه بربادوئ.

دوی ځانونه داسې ښيي لکه چې د علم او عقل او تجارو سرمايه داران همدوی وي او دنيا ددوی په ښکر ولاړه او په دوی ودانه وي، مگر رحمان بابا وايي:

دا دنيا په احمقانو ده ودانه دانانه کاپه دنيا باندي غرض

دوی هروخت داعتدال پسندی په نامه دنوي نهضت او مدنيت مخه نيسي او غواړي چې وړاندې تلونکي او پيشرفت غوښتونکي په څټ بوزي او بيرته يې وگرزوي.

دوی خيال کوي چې اعتدال او احتياط سکون او جمود قبلول دی او يوقدم وړاندې ايسودل له احتياط او اعتدال نه وتل دی.

تاسې پدې پوه شئ چې همدغه کسان په څټ تلونکي مرتجعين دي چې اعتدال په حقيقت کې نه پيژني او يا په دغه نامه دملت دپيشرفت مخه نيسي.

دغه محتاط او اعتدال پسنده طبقه چې په اصل کې له اعتدال نه ډير لږې دي دوی کې د مسامحه کارۍ، مماشات او سازشونو استعداد موجود دی، په کوم ځای کې چې د حق او حقيقت اظهار په کار وي دوی غلي او خاموشه ناست وي او هر څوک چې هرڅه وايي دوی ورسره سر خوزوي او خپل محبوبيت ساتي.

ددوی دا عادت دومره قوي شوی چې دخدای رضا هم دخلکو په نارضايي کې نه خوښوي او که د قوم له روحياتونه خلاف وي ددين او عقيدې اظهار هم نه کوي.

له يوه خان او ملک سره دومره ناجایزه مراعاتونه کوي چې طوايف الملوکی ته خبره ورسېږي، له سپين پکړيوه سره تردې حده مماشات اختيار کړي چې دحقيقي اسلام په عوض ورسره جعلي او موضوعي خبرې ومني. هودوی له هر چا سره سازش کوي مگر له عصري ترقياتوسره يې جوړه نه راځي. دوی په عين حال کې چې دنوی نهضت او عصريت له زړه نه مخالف دي يايې دخپل مفاد دپاره مضر گڼي، ځلمواوځوانانو ته داسې ښکاره کوي چې تاسې نه پوهېږئ او پخوا له وخته دنياته راغلي ياست. مونږ غواړو چې مخکې ولاړشو او ترقي وکړو مگر قوم جاهل دی او بايدله ډير احتياط او اعتدال نه کار واخيستل شي. دوی ته بايد وويل شي چې که تاسو غوندي محتاط او اعتداليون موجودوي دا جهل او ناپوهي به هيڅکله نه ورکېږي او څوک به يوقدم وړاندي وانخلي. مگر که تاسو خلکو وپېژندلئ او زمانې ستاسې حال ښکاره کړ، بيا به ډير گړندی منزل مقصوده ورسېږو او تاسوته به دپښتنو په تاريخ کې بې ملامتۍ نورڅه پاتې نشي. هغه ځوانان چې تاسو بيرته راگرزولي دي او په نوو مغزوکې موزاره فکرونه اچولي دي تاسو سره به په خجالت کې شريک اوسهيم وي، اوستاسې دهونښاري او مضر احتياط مس به ډير ژر ښکاره شي. زه خپل وجداني مسؤليت رفع کوم او وايم: کومه رويه چې تاسې نيولي ده اعتدال نه دی تفریط دی بلکه هېڅ نه دی اوتاسې هېڅ نه کوئ مونږ تاسې پېژنواو پدې خبرونه غولېږو. ستاسې هونښاري او احتياط ډير ضعيف احتمالات اوتوهومات غټوي اوتاسې وپروي. تاسې زمونږ قافله ځای په ځای درولې ده او دخپلو اسونو جلوونه مو دومره ټينگ نيولي چې يويو قدم وروسته اوپه شاځي. دا ارتجاعي قدمو نه مونږ ته ډير مضر تمامېږي، تاسې دکاروان اوقافلې مخه نيولې ده او ستاسې توقف دنولو دمعتلۍ سبب گرځي. دخدای پار دی تاسې له مخې لرې شئ او مونږ پريږدئ چې وړاندي ولاړشو او يوه ځای ته ورسېږو.

حاکمانوته وایم

ای هغو کسانو چې ستاسې په لاس کې دحکومت لښته ده ستاسې په امر يو سړی وهل کېږي، ټول کېږي، جرمي کېږي او هرڅه کېږي. ستاسې په نظر په يو بې گناه په محبس کې لوېږي او يو گناهکار له بنده خلاصېږي. ستاسې په عدالت مظلومان له ظلمونو نجات مومي اوستاسې په بې انصافی ظلمونه، جبرونه په عالم کې خپرېږي. ستاسې غفلت او بې خبري عالمونه تباه کوي او ستاسې په وينتوب او هونښارتوب ډير ښه ښه کارونه کېدلی شي. که تاسې په سمه او صحيح لار روان شئ ډير بې لارې خلک به په لار کېږي، که تاسې پخپله دنفس او شيطان په لاره درومئ نوپه عالم کې دظلمونوله لاسه بې تمیزه قيامت او بې ميزانه محشر جوړېږي. ستاسې فساد د ډيرو فسادو باعث گرزي او ستاسو په اصلاح ډير ډير اصلاحات کېدای شي. ستاسې په لاس کې دحکومت زور او قوت موجوددی که تاسې لېوان يا لېونیان شئ دخدای مخلوق تباه کېږي.

که تاسې ماشومان او اطفال اوسئ ستاسې په طفلانه لوبو ډیر کورونه خرابیږي. که تاسې رانده او کانه شی حق او عدالت مري او ظلمونه، فسادونه، بدبڼه کارونه رواج مومي.

تاسې پدې پوه شی چې د دنیا دنظام او انتظام دپاره خدای دوه شیه پیدا کړی دی. چې یوه ته حکمت او بل ته حکومت وایي.

حکومت هېڅکله بې له علم او پوهې، بې له تدبیر او سیاست څخه چې له دې ټولونه په حکمت تعبیر کیدلی شي مخکې نه ځي او تش کونک په دنیا کې نه چلیږي.

اوس په متمدنه او مترقي دنیا کې یوسړی په ډیر علمي لیاقت اولور شخصیت حاکم کیدلی شي او هغه څوک دغه رتبه اومرتبه گټلی شي چې په تدبیر اوسیاست کې اوله درجه مهارت لري او د مهمو صفاتو خاوندوي. مگر په تاسې کې لا اوس هم بې سواده، بې ذوقه، بې علمه، بې رحمه، بې انصافه اوله جهانه نه نا خبره اشخاص پیدا کيږي، چې بې رشوت اخستلو، وهلو او ټکولو، کنځلو اوبدوویلو، په نور څه نه پوهیږي اونه شي پوهیدلی.

تاسې پدې پوه شی چې حکومت پس له دې نه تجارتي متاع نشي کیدلی چې څوک یې په پیسواو رشوتو نو واخلي. هغه وخت او زمانه په تیریدو کې ده چې څوک د حکومت چوکۍ په خوشامندو اوتملقونو وساتلی شي یا ظلم او بې شعوره قوت په یوه منطقه کې حاکمیت وکړای شي.

مونږ ددې عصر په شپوکې دا خوبونه لیدلي دي چې علم او لیاقت، خیر او اصلاح به ډیر ژر خپله کرسی. اشغال کړي او جهل او ناداني، ظلم ستم، ریاکاری اوفریب کاری به له خپلې چوکۍ راولویږي.

تاسې خپل ځانونه اصلاح کړئ او پخپل ځان گوتې ووهئ مقصد ظاهري فیش او ارایش نه دی بلکه دعیبونو اصلاح او دځان معنوي جوړول مراد دي.

راشئ دا زړه طریقه نوره پرېږدئ او هر کار دسوتې په زورمه کوئ!

انسانان خدای دوهلو او ټکو لودپاره نه دی پیدا کړی.

دمجرمینو دقایلو لخوا اصلاح کولو دپاره نوروسایل هم شته.

ظلم په ظلم باندې هېڅ کله نه ورکيږي.

تاسې به ډیر خلک په وهلو معیوب کړی وي.

ډیر کسان به ستاسې د شدت او تشدد له لاسه تبتیدلي او ورک شوي وي، مگر جرایم او جنایتونه نه دي ورک شوي.

یوشاعر وایي:

د انسان اصلاح په پوهه انسان کړی نا پوهان یې په وهلو دانسان کړي

نوراشئ له علم او پوهې نه کارواخلي ظلمونه او جبرونه پرېږدي!

بې گناه خلک په وهلو او ټکولو مه قایلوی!

په رشوتونو اولحظونو له حق او حقیقت نه مه تیریرئ او دیوه په گناه بل ته جزامه ورکوئ!

تاسې پخپل نفس او خپلو خواهشاتو حاکمیت پیدا کړئ او د همدغه حاکمیت په اثر ځانونه ددې لایق کړئ چې په

نوروداسې حکومت وکړئ لکه چې یوپلار ئې پخپلو زامنو باندې پخپل کور کې کوي او هېڅ راز ظلمونه پکې نه وي.

ميلونر خيرات خور

که څوک خپه کيږي که خوشحاليږي زه خوڅه وایم او خپله غاړه خلاصوم، گوندې داساده مخلوق لږ غوندې پوه شي اوفکر وکړي.

زه اروپا ته نه يم تللی، امریکامې نه ده لیدلې، په افریقا کې نه يم گړخیدلې او هیچیرې نه يم تللی، مگر یوعجیب مملکت مې لیدلې دی او عجیب مخلوق پکې اوسي.

په دې مملکت کې ددی په ځای چې بډایان او مالداران خوارنو او غریبانو ته څه ورکړي، خواران او مسکینان دډیر مال او دولت خاوندانو ته څه ورکوي او هغوي هم نه شرميږي اخلي يې.

ته به وایې دی رشوت خواره ماموران او حاکمان یادوي چې په لکونو روپۍ اوبې حسابه جايدادونه لري له یوه ډیر عاجزسړي نه هم په ډیره جزبي فقره کې ترڅو سل دوه سوه روپۍ وانخلي نه يې پرېږدي.

نه زه دغه بې رحمه بې انصافه رشوت خواره نه بښم، خيرات خواره بښم. په دغه مملکت کې چې زه ورته عجیب مملکت وایم ملیونر خيرات خورهم پیداکيږي او ډیر غنيان دخوارانو اومسکینانو خيراتونه خوري.

په دغه وطن کې ماداسې خلک ولیدل چې اسونه ورته ولاړ دي موټرلري، قصرونه او باغونه، ځمکې اوپتي يې په هر ځای کې شته مگر له داسې خلکونه خيراتونه او شکرانې اخلي چې هغوی دخپل اولاد نفقې او جامې ته حيران دي او ددوی نوکرو ته هم نه رسيږي.

په دغه مملکت کې معکوس وضعیت دی او وري برېښي يې له مړو او دولتمنو سره مالي مرسته او کومک کوي. په کوم ځای کې چې دې وزلو او خوارنو په خيراتونو او شکرانو، غنيان او متمولين ځمکې او جايدادونه، کورونه او باغونه، موټر او اسونه اخلي.

ايا دهغوی په حال افسوس او حسرت نه دی په کار؟

ای خوارو او بې وزلو پښتنو! هرڅوک چې غني او دولتمن شي مياوي که ملا، سيدوي که پيراو پېشوا هغه دخيراتونو اوزکاتونو مستحق نه دی.

هغوی بايد تاسې غوندې عاجزانوته خيراتونه او زکاتونه درکړي او په تاسې باندې زړه وسوزوي، که تاسې نه دريږئ او ارومرو نو ورته څه ورکوي، دقصورنو او باغونو خاوندانو ته څه مه ورکوي بلکه گوډ، شل، رانده، کونډې، يتيم، بندي مسافر ته يې ورکړئ چې په آخرت کې په ښه درشي.

ستاسې په خيراتونو په عمرو عمرو خلکو مزې، چرچې او ورميرونه وکړه، که رښتيا ووايم نو شرابونه هم پرې واخيستل شوه او فحاشي پرې وشوه، لږ سترگې وغړوي او لږ غوندې هوښيارشي. اخر رانده خونه ياست داڅه درباندي کيږي. تاسې خپلو شکېدلو جامو، خپل فقر او مسکنت او ددوی مال اودولت وگورئ! چې دوی څنگه دي اوتاسې څنگه ياست؟

که دوی نه شرميږي اوستاسې خيراتونه قبلوي بلکه غواړي يې، تاسې ددوی له حيثيت اوشان نه وشرميږئ او دوی ترقيامته اوپه قيامت کې مه شرموي.

ګرانه لیکواله!

ددې عصر قافله ډیره کړندی ده، له دې کاروان سره برابرتګ نوې اقتضاګانې لري اود انسان په ظاهري او معنوي حال کې بدلون غواړي.

پخوا به یوه کاروانې له ځان سره پتیرې اخستې او په پڼو به یې میخونه او نالونه وهل، مګر اوس دالوتکو په سفر کې دغه شیان نه دي په کار اوددې وخت مسافرت هغسې نه دی.

مونږ اوس دژوندانه په نوې مرحله کې داخلېږو او له یوه حاله بل ته انتقال کوو.

هغه څوک چې له خپل خړه راکوزیږي او په الوتکه کې الوزي باید فکر او نظریې بل راز شي او ناسته ولاړه یې هغسې نه وي.

هغه چې ټول عمر پلې کړې بدلې اوله عقله پیاده دی دآس یا با یسکل سپرلی هم ورته ډیره ګرانه معلومیږي، د سپورمۍ کړې ته ختل خولا څه کوي.

له یوه زاړه جهان نه نوې دنیا ته ورتګ او په نوو توغندیو سپریدل ډیر مراحل په مخکې لري او نوې عصري پوهه غواړي.

انسان لکه دتجارت مال داسې نه دی چې داوښ له شان الوتکې ته رانقل شي او هېڅ تغیر پکې رانه شي.

تجارتی مالونه هم د اوبانو په شا په څټو او غونډو کې وي او په الوتکو کې خپله جامه او ظرف بدلوي. هغه وخت چې مونږ دخپل کلي او کور له څو تنو کاروانیوسره په خروپسې روان وو او اوس چې دمختلفو ملتونو له افرادو سره په الوتکو کې لري هېوادوته ځو او راځو باید له هغه حاله ډیر فرق ولرو او هغسې نه اوسو.

که هغه وخت زمونږ نظر محدود و زمونږ مزلونه هم لنډو مګر اوس له دغه اوردو مزلونو او لوړو پروازونو سره لوړ فکر اولري نظرهم په کار دی.

زمونږ خلک خواوس د هوايي سرویسونوله برکته له ځمکې نه لوړې فضا ته هسک شوه او وزرونه یې پیدا کړه مګر دخلکو فکرونه او اخلاق لوړول دغومره اسانه کار نه دی چې کوم داخلي یا خارجي شرکت یې سرته ورسوي. داکار ترډیره حده دهیواد د پوهانو اولیکوالو کاردی.

داد دوی وظیفه ده چې دیوه نوي نهضت او ارتقا یي حرکت ملګر تیا وکړي او دخلکو ذهنونه د نوو افکارو او عصری ایجاباتو قبلولوته تیار کړي. نوي نهضتونه په هر ځای او په هر وخت کې پالونکي او رټونکي لري. په هر ملت کې (نوې خوښې) او (زاړه خوښې) شته.

زاړه هر چېرته زاړه رواجونه او عادتونه خوښوي، ځوانان هرکله دنوي فکر او دنوي ژوند طرفداروي.

ددې دواړو ډلو ترمنځ یوه بله ډله مینځګریتوب کوي یعنی ځینې نوي شیان ښه ګڼي او ځینې بدبولي، په زړو شیانو کې هم ځینې خوښوي او ځینې نه.

دادریمه ډله په جامعه کې معتدل اشخاص ګڼل کیږي او هغه دوه نورد افراط او تفریط خاوندان بولي.

زه دلته دانه وایم چې دافراط طرفداران ښه دي که اعتدال پسند، مګر په لیکوالودا پیرزونه لرم چې دوی باید هرکله او هر چېرته دنوو نهضتونو ټینګ طرفداروي او هغه زاړه رسمونه او رواجونه بدوګڼي چې دیوې جامعې دبیرته پاتې کیدو موجب دي. لیکوال باید خلک پدې پوه کړي چې ددوی اجتماعي اوانفرادي ژوند څه راز دی؟ دوی څه کوي؟ ددوی خوښونه فکرونه عملونه اونبتونه څنګه دي؟ دنن ورځې د ژوند دپاره څه په کار دی او دسباورځې ضرورتونه څه دي؟

دیوه ولس دحقیقي سعادت دتامین دپاره له هر چانه دپوهانو اولیکوالومرسته ډیره په کارده، دوی باید خلک داصلاحي فعالیتونو او پروکوامونو په نښکښوپوه کړي او په عالم کې داسې خوشبیني پیدا کړي چې واقع بینۍ ته زیان ونه رسوي.

مونږ لکه چې دښو اوسمو لارو جوړولوته ډیر ضرورت لرو دپته هم اړیو چې په ښه لاره تگ خلکوته وښیواو ښه حرکت راپیدا کړو.

که سرک هرڅومره ښه جوړشي او لپاره ډیره اواره هم وي چې څوک په سمه لاره نه ځي او د حرکت اراده نه لري څوک به یې څه کړي؟

که دچا صحت هرڅومره ښه وي او په وجود تکړه وي چې خوی یې وران او عمل یې بدوې نوڅه فایده؟ ترڅوچې زموږ عادات او اخلاق سم نه شي او بد ذهنیتونه راسره ملګري وي که داملک جنت هم شي زموږ بد عملونه او بد رواجونه به یې په جهنم بدل کړي او په هغو اورونو به سوزو چې زموږ له نفسونو نه یې لوڅرې اولمبې پورته کيږي. که مونږ خپل ځانته متوجه شو او خپل کردار اورفتار په نظر کې ونیسو زموږ هغه ظلمونه او جهالتونه چې د رسم و رواج او عرف او عادات نوم پرې ایښودل شوی دی زموږ د بدبختۍ ډیر مهم عوامل دي چې یوه اساسي مجادله او قلمي مبارزه ورسره په کار ده.

په دې اوس وخت کې چې دتحول وړمه درسم و رواج پورنی له مخه اخلي او محجوبیت له مینځه ځي دلیکوالو په غاړه ډیر مهم مسؤلیتونه پراته دي چې دحقایقو له مخي پرده لري کړي اوسوته ښه بدوته بد ووايي یعنې له هېچانه ونه وپریږي حتی چې له عرف و عادت نه یې هم سترګه ونه سوزي او دحقیقت په جذبې د ناپوهۍ له هغه بدذهنیت سره مجادله وکړي چې قوت او قدرت یې دزړې زمانې له فرعونانو نه کم نه دی اویوازې ابراهیمي جرئت ورسره مقابله کولی شي.

دلیکوال لوبوالی په همدغه ټکي کې پروت دی چې دجامعي عرف و عادت ته په انتقادي نظر وګوري او خپله عقیده پته نه کړي.

هغه څوک چې خپل صحیح فکر او نظردعام ذهنیت په مخالفت نه شي څرګندولی څوک ورته په نفرت نه ګوري مګر کوم ارزش هم دجامعي په نظر کې نه لري.

رښتینانی لیکوال اوستر لیکوال هماغه دی چې د راتلونکی نسل قضاوت په نظر کې ونیسي اوله سبا ورځې وډارشي نه له نن ورځې نه.

یو مسلمان باید هغه ورځ په نظر کې ولري چه یو صحیح قضاوت پکې کیدونکی دی او حقیقت پکې له رسمونو او رواجونو نه لوړمقام لري.

څنگه چې په یوه باغ کې هروخت ناکاره بوټي، درې او کبلې پیدا کيږي باغبانان یې له بیخه باسي چې له باغ نه ځنګل جوړنه شي په یوه ولس کې هم په مرور د زمان ځینې وران خویونه اوبدعادتونه پیدا کيږي چې انساني باغ وېن ته زیان رسوي. هغه اصلاحي نهضتونه چې په ملتونو کې وخت په وخت پیدا کيږي دهمدې دپاره وي چې دغه راز بد بوټي ورک کړي او دخلکو په ذهن کې نوې رڼا پیدا شي.

دجهان تاریخ چې سړی ګوري او دستر و لیکوالو او پوهانو د ژوند انه مطالعه کوي دا ورته معلومیږي چې د فکر او پوهې مشرانو او لویانو دخپلې عقیدې اوفکر و نظریه اظهار او ابلاغ کې له څومره جرئت او جسارت نه کار اخستی او خپل ژوند یې د نورو د ژوند ښه کولو دپاره څومره خوار کړی، بلکه قربان کړی یې دی.

دراونکي نسل په نظر کې خپله لویي ثابتول څه اسانه کارنه دی چې خوشې په خوشې لاس ته راشي. که سړی دپوهې اوفکر په رڼا کې دحقایقو په اظهار نن هر څومره منفور واقع شي او عام ذهن و نظر ورته په کرکه وګوري هغومره به دغه سړی دسبا ورځې په رڼا او د راتلونکي نسل په نظر کې ښکلی او محبوب ښکاري.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**